GENERALINĖS ADVOKATĖS
LAILA MEDINA IŠVADA,
pateikta 2024 m. birželio 20 d.[1]

Byla C-197/23

S. S.A.
prieš
C. sp. z o.o.,
dalyvaujant:
Prokurator Prokuratury Regionalnej w Warszawie

(*Sąd Apelacyjny w Warszawie* (Varšuvos apeliacinis teismas, Lenkija) prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teisinė valstybė – ESS 19 straipsnio 1 dalis – Teisių gynimo priemonės – Veiksminga teisminė apsauga – Pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas – „Vidinio“ teismų nepriklausomumo principas – Nacionalinės taisyklės, reglamentuojančios atsitiktinį bylų skyrimą teisėjams – Teismo sudėties keitimas – Akivaizdus nacionalinių taisyklių pažeidimas – Nuostatos, pagal kurias antrosios instancijos teismui draudžiama pripažinti negaliojančiu procesą pirmosios instancijos teisme“

1. Šiuo prašymu priimti prejudicinį sprendimą *Sąd Apelacyjny w Warszawie* (Varšuvos apeliacinis teismas, Lenkija)[2] prašo išaiškinti ESS 2 straipsnį, 6 straipsnio 1 ir 3 dalis ir 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, siejamas su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsniu. Pagrindinėje byloje *S. S.A.* (toliau – bendrovė S) pareiškė ieškinį *C. sp. z o.o.* (toliau – bendrovė C) dėl komercinės preliminariosios sutarties.

2. Šioje byloje iš esmės keliami du klausimai. Pirma, Teisingumo Teismo prašoma nuspręsti, ar neteisėtas konkrečios bylos (per)skyrimas teisėjui pranešėjui per nacionalinį procesą patenka į ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos taikymo sritį. Kitaip tariant, ar tai gali pakenkti teismų, kaip nepriklausomų ir nešališkų institucijų, suvokimui visų pirma tuo atveju, kai toks neteisėtas (per)skyrimas: i) yra akivaizdus taikytinų nacionalinių taisyklių pažeidimas; ir ii) negali būti patikrintas apeliacine tvarka antrosios instancijos teisme dėl to, kad nacionalinės teisės nuostatos aiškiai draudžia tokią teisių gynimo priemonę? Antrasis (susijęs) klausimas: ar toks pažeidimas kartu su, be kita ko, teisminės kontrolės arba teisių gynimo priemonių nebuvimu, yra veiksmingos teisminės apsaugos pagal įstatymą įsteigtame nepriklausomame ir nešališkame teisme reikalavimų pažeidimas, t. y. ar bet koks ir kiekvienas pažeidimas, padarytas (per)skiriant bylą teisėjui pranešėjui, teisės subjektams gali sukelti abejonių dėl teisėjo, kuriam buvo (per)skirta byla, nepriklausomumo ir nešališkumo.

[1] Originalo kalba: anglų.

[2] Nutartis dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą buvo priimta 2022 m. balandžio 28 d., bet Teisingumo Teismo kanceliarija ją gavo 2023 m. kovo 24 d.

I. Teisinis pagrindas

A. Civilinio proceso kodeksas

3. Civilinio proceso kodekso [3] 47 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „pirmąja instancija bylą nagrinėja vienas teisėjas, išskyrus atvejus, kai specialiojoje nuostatoje nurodyta kitaip“.

4. Pagal to kodekso 379 straipsnio 4 punktą „[p]rocesas yra negaliojantis, <…> jeigu bylą išnagrinėjo neteisėtos sudėties teismas arba jeigu nagrinėjant bylą dalyvavo teisėjas, kuris pagal įstatymą turėjo būti nušalintas“.

5. Civilinio proceso kodekso 386 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „jeigu procesas pripažįstamas negaliojančiu, antrosios instancijos teismas panaikina skundžiamą sprendimą, panaikina procesą tiek, kiek jis negalioja, ir grąžina bylą pirmosios instancijos teismui“.

B. Bendrosios kompetencijos teismų įstatymas

6. Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo [4] 45 straipsnyje nustatyta:

„1. Einantis pareigas teisėjas arba teisėjas stažuotojas gali būti pakeistas to paties teismo teisėju arba teisėju stažuotoju arba pagal 77 straipsnio 1 arba 8 dalį deleguotu teisėju.

2. 1 dalyje nurodytą pakeitimą gali atlikti skyriaus pirmininkas arba teismo pirmininkas teisėjo arba teisėjo stažuotojo prašymu arba savo paties iniciatyva, siekdamas užtikrinti, kad procesas vyktų tinkamai.

<…>“

7. Pagal Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 47a straipsnio 1 dalį „bylos teisėjams ir teisėjams stažuotojams skiriamos atsitiktine tvarka, atsižvelgiant į tam tikras bylų kategorijas, išskyrus bylų skyrimą budinčiam teisėjui.“

8. To įstatymo 47b straipsnyje įtvirtinta:

„1. Teismo sudėtis gali būti keičiama tik tuo atveju, kai esamos sudėties teismui neįmanoma išnagrinėti bylos arba yra ilgalaikių kliūčių tai padaryti. 47a straipsnio nuostatos taikomos *mutatis mutandis*.

2. Jei reikia imtis priemonių byloje, ypač kai tai numatyta atskirose nuostatose arba yra pagrįsta tinkamos proceso eigos sumetimais, ir teismas negali to padaryti tokios sudėties, kokios jam buvo paskirta byla, priemonių imasi pagal pavadavimo planą paskirtos sudėties teismas, o jeigu priemonėms pavadavimo planas netaikomas – pagal 47a straipsnį paskirtos sudėties teismas.

[3] *Ustawa z 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego* (1964 m. lapkričio 17 d. Įstatymas dėl Civilinio proceso kodekso patvirtinimo, suvestinė redakcija, *Dz. U.*, 2021, 1805 pozicija, su pakeitimais) (toliau – Civilinio proceso kodeksas).

[4] *Ustawa z 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych* (2001 m. liepos 27 d. Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymas, suvestinė redakcija, *Dz.U.*, 2020, 2072 pozicija) (toliau – Bendrosios kompetencijos teismų įstatymas), iš dalies pakeistas *Ustawa o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw z 20 grudnia 2019 r.* (2019 m. gruodžio 20 d. Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymo, Aukščiausiojo Teismo įstatymo ir kai kurių kitų įstatymų pakeitimo įstatymas, *Dz.U.*, 2020, 190 pozicija) (toliau – 2019 m. gruodžio 20 d. įstatymas).

3. 1 ir 2 dalyse nurodytais atvejais sprendimus priima teismo pirmininkas arba jo įgaliotas teisėjas.

<…>“

9. 2019 m. gruodžio 20 d. įstatymu Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 55 straipsnis papildytas 4 dalimi, ji suformuluota taip:

„Teisėjai gali nagrinėti visas bylas jų paskyrimo vietoje, taip pat kituose teismuose įstatyme nustatytais atvejais (teisėjo kompetencija). Bylų skyrimą, teismo sudėties formavimą ir keitimą reglamentuojančios nuostatos neriboja teisėjo kompetencijos ir jomis negali būti remiamasi siekiant konstatuoti, kad teismo sudėtis neteisėta, kad teismas netinkamai suformuotas ar kad jam priklauso asmuo, neįgaliotas ar nekompetentingas priimti sprendimą.“

10. Pagal 2019 m. gruodžio 20 d. įstatymo 8 straipsnį Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 55 straipsnio 4 dalis taip pat taikoma byloms, iškeltoms arba užbaigtoms iki 2019 m. gruodžio 20 d. įstatymo įsigaliojimo datos.

C. 2015 m. Darbo tvarkos taisyklės

11. 2015 m. Darbo tvarkos taisyklių [5] 43 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „bylos atsitiktine tvarka pagal nustatytą veiklos pasiskirstymą teisėjams pranešėjams (teisėjams ir teisėjams stažuotojams) skiriamos taikant informacinių technologijų įrankį [LPS sistema [6]], naudojant atsitiktinių skaičių generatorių, atskirai kiekvienam registrui, sąrašui ar kitai registravimo priemonei, išskyrus atvejus, kai šių taisyklių nuostatose numatytos kitokios skyrimo taisyklės. <…>“

12. Tų darbo tvarkos taisyklių 52b straipsnyje įtvirtinta:

„1. Pavadavimo lentelėje kiekvienai darbo dienai nurodomi pakaitiniai teisėjai, teisėjai stažuotojai ir teismo tarėjai.

2. Budėjimo lentelėje nurodomi kiekvieną dieną budintys teisėjai ir teisėjai stažuotojai.

3. Pavadavimo ir budėjimo lentelėse nurodomas pakaitinių ir budinčių [teisėjų ir teisėjų stažuotojų] skaičius per tam tikrą laikotarpį pagal skyrių arba pagal pakaitiniams ir budintiems [teisėjams ir teisėjams stažuotojams] paskirtų bylų rūšį, taip pat pavadavimo tvarka ir budintiems [teisėjams bei teisėjams stažuotojams] paskirtos bylos, kai daugiau kaip vienas [teisėjas ir teisėjas stažuotojas] yra pakaitiniai ir budintys.

<…>“

[5] *Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 23 grudnia 2015 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych* (2015 m. gruodžio 23 d. Teisingumo ministro įsakymas dėl bendrosios kompetencijos teismų darbo tvarkos taisyklių) (*Dz. U*, 2015, 2316 pozicija) (toliau – 2015 m. Darbo tvarkos taisyklės).

[6] *System Losowego Przydziału Spraw* (atsitiktinio bylų skyrimo teisėjams sistema).

13. 2015 m. Darbo tvarkos taisyklių 52c straipsnyje nustatyta:

„1. Jeigu per posėdį teisėjas pranešėjas nedalyvauja, skyriaus pirmininkas atšaukia posėdį, jei galima apie tai informuoti suinteresuotuosius asmenis, išskyrus atvejus, kai siekiant tinkamos proceso eigos aiškiai būtina surengti teismo posėdį.

2. Bylą, kurios posėdis nebuvo atšauktas, pakaitinis teisėjas nagrinėja taip, kaip numatyta atitinkamos dienos pavadavimo plane. Jeigu pakaitinis teisėjas negalėjo tinkamai pasiruošti arba jeigu tam, kad pakaitinis teisėjas galėtų nagrinėti bylą, reikia atnaujinti didelę proceso dalį, skyriaus pirmininkas nurodo atšaukti posėdį. <…>

<…>

4. Pakaitinis teisėjas turi teisę paskirti pagal 2 dalį nagrinėjamą bylą sau. Tokiu atveju informacinių technologijų įrankis turi jam skirti viena tos pačios kategorijos byla mažiau.“

II. Glaustas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje bei prejudicinių klausimų pristatymas

14. 2018 m. balandžio 27 d. bendrovė S pareiškė komercinį ieškinį *Sąd Okręgowy w Warszawie* (Varšuvos apygardos teismas, Lenkija). Bendrovė S veikia kaip reikalavimo bendrovei C, vykdančiai veiklą mažmeninės prekybos sektoriuje, perėmėja. Pirmoji prašo priteisti iš antrosios 4 572 648 Lenkijos zlotų (PLN) (apie 1 045 000 EUR) sumą, atitinkančią įmokas pinigais nuo apyvartos atitinkamais finansiniais metais (negrąžintas skirtumas), kurias ši gavo pagal su reikalavimo perleidėja sudarytą preliminariąją sutartį. Bendrovė S tvirtina, kad šios įmokos buvo gautos pažeidžiant nacionalinę konkurencijos teisę.

15. Byla buvo paskirta to teismo XVI komercinių bylų skyriui ir taikant atsitiktinio bylų skyrimo programinės įrangos sistemą buvo paskirta teisėjai E. T., to skyriaus pirmininkės pavaduotojai, posėdžiaujančiai vienasmeniškai.

16. Vis dėlto, kadangi 2019 m. kovo 25 d., t. y. posėdžio dieną, teisėja E. T. nedirbo, nes buvo išėjusi atostogų dėl asmeninių priežasčių, XVI komercinių bylų skyriaus pirmininkė pavedė tą dieną budėjusiai teisėjai J. K. surengti posėdį, taigi byla buvo paskirta jai.

17. 2019 m. rugsėjo 16 d. *Sąd Okręgowy w Warszawie* (Varšuvos apygardos teismas), kurį sudarė vienintelė teisėja J. K., priėmė sprendimą atmesti bendrovės S ieškinį.

18. 2019 m. spalio 27 d. ši pateikė apeliacinį skundą *Sąd Apelacyjny w Warszawie* (Varšuvos apeliacinis teismas, Lenkija) – prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui.

19. Tame apeliaciniame skunde bendrovė S teigia, kad procesas pirmosios instancijos teisme negalioja pagal Civilinio proceso kodekso 379 straipsnio 4 punktą dėl to, kad šio teismo sudėtis buvo neteisėta, nes buvo sudaryta pažeidžiant teismo sudėties nekintamumo principą – bylą nagrinėjo teisėja J. K., o ne teisėja pranešėja E. T., kuri buvo atsitiktinai parinkta LPS sistemos.

20. Ėmęsis griežtų tyrimo ir patikrinimo priemonių, kiek tai susiję su pirmosios instancijos teismu[7], siekdamas atlikti tame teisme vykusio proceso teisėtumo kontrolę, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konstatuoja, kad pirmojoje instancijoje sprendimą priėmusio teismo sudėties pakeitimas, t. y. tai, kad bylą nagrinėjo teisėja J. K. vietoj pradinės teisėjos pranešėjos E. T., buvo atliktas „akivaizdžiai pažeidžiant“ nacionalinės teisės nuostatas dėl bylų skyrimo ir teismo sudėties formavimo bei keitimo, t. y. Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 47b straipsnio 1 dalį, siejamą su 2015 m. Darbo tvarkos taisyklių 52c straipsnio 4 dalimi. Jis taip pat pažymi, kad nebuvo įvykdyti visi būtini tokio pakeitimo formalumai, ir įtaria, kad pirmosios instancijos teismas koregavo tam tikrus dokumentus, siekdamas *a posteriori* ištaisyti šiuos trūkumus.

21. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad nežino tokio pakeitimo priežasties ir mano, kad jis buvo neteisėtas bei sąmoningas, taip pat pažymi, kad taikant tokią procedūrą gana daug vieno teisėjo bylų galėtų būti perduota kitam teisėjui.

22. Jis taip pat pažymi, kad teoriškai negalima atmesti, jog jautrių bylų atveju iš vieno teisėjo sudaryta teismo sudėtis gali būti sąmoningai keičiama. Taip gali nutikti tuo atveju, kai teisėjas, iš pradžių atsitiktinai parinktas LPS sistemos, paskiria teismo posėdį tą dieną, kai ketina išeiti atostogų dėl asmeninių priežasčių, ir dėl to yra pakeičiamas teisėju, kuris tą dieną yra nurodytas budinčių teisėjų lentelėje ir kurio vardas bei pavardė gali būti iš anksto žinomi.

23. Galiausiai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas cituoja *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) nutarimus, pagal kuriuos teismo kolegijos sudarymas pažeidžiant nacionalinės teisės nuostatas dėl bylų skyrimo, kolegijų sudarymo ir jų sudėties keitimo gali būti pagrindas pripažinti procesą negaliojančiu, kaip nustatyta Civilinio proceso kodekso 379 straipsnio 4 punkte.

24. Vis dėlto jis pažymi, kad bet kokia šio aspekto kontrolė nagrinėjant apeliacinį skundą yra draudžiama nuo tada, kai buvo priimta Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 55 straipsnio 4 dalis.

25. Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar [ESS] 2 straipsnis, 6 straipsnio 1 ir 3 dalys ir 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, siejami su [Chartijos] 47 straipsniu, turi būti aiškinami taip, kad <…> valstybės narės pirmosios instancijos teismas, sudarytas iš vieno šio teismo teisėjo, nagrinėti bylą paskirto „akivaizdžiai pažeidžiant“ nacionalinės teisės nuostatas dėl bylų skyrimo, teismo sudėties formavimo ir keitimo, nėra pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas, užtikrinantis veiksmingą teisminę apsaugą?

2. Ar [ESS] 2 straipsnis, 6 straipsnio 1 ir 3 dalys ir 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, siejami su [Chartijos] 47 straipsniu, turi būti aiškinami taip, kad pagal juos draudžiama taikyti nacionalinės teisės nuostatas, kaip antai [Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo] 55 straipsnio 4 dalies antrą sakinį, siejamą su [2019 m. gruodžio 20 d. Įstatymo] 8 straipsniu, tiek, kiek jomis antrosios instancijos teismui draudžiama <…> procesą nacionaliniame pirmosios instancijos teisme pripažinti negaliojančiu dėl to, kad šio teismo sudėtis neteisėta, teismas netinkamai suformuotas ar jame posėdžiavo asmuo, neįgaliotas ar

[7] Net 36 nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą punktai skirti tyrimo ir patikrinimo priemonėms (žr. jos 21–56 punktus).

nekompetentingas priimti sprendimą, šį pripažinimą negaliojančiu taikant kaip teisinę sankciją, užtikrinančią veiksmingą teisminę apsaugą, kai teisėjas nagrinėti bylą paskirtas „akivaizdžiai pažeidžiant“ nacionalinės teisės nuostatas dėl bylų skyrimo, teismo sudėties formavimo ir keitimo?“

III. Procesas Teisingumo Teisme

26. Rašytines pastabas pateikė bendrovė C (atsakovė pagrindinėje byloje), *Prokurator Prokuratury Regionalnej w Warszawie* (Varšuvos apygardos prokuratūros prokuroras, Lenkija; toliau – apygardos prokuroras), Lenkijos vyriausybė ir Europos Komisija. 2024 m. kovo 7 d. įvyko teismo posėdis, jame dalyvavo visos minėtos šalys, išskyrus apygardos prokurorą.

IV. Vertinimas

A. Teisingumo Teismo jurisdikcija ir prejudicinių klausimų priimtinumas

27. Bendrovė C ir apygardos prokuroras pateikė įvairių su tuo susijusių argumentų [8].

28. Pirma, bendrovė C ir apygardos prokuroras iš esmės teigia, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra nepriimtinas, nes juo prašoma išaiškinti nacionalinę teisę, o ryšys su Sąjungos teise nėra pakankamai aiškus.

29. Vis dėlto pakanka priminti Teisingumo Teismo jurisprudenciją, pagal kurią „ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa turi būti taikoma bet kuriai nacionalinei institucijai, kuri kaip teismas gali priimti sprendimą dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teisės taikymu ar aiškinimu, taigi patenkančių į šios teisės taikymo sritį“ [9]. Neginčijama, kad taip yra nagrinėjamu atveju. Tiek pirmosios instancijos teismo (kurio sudėties teisėtumas ginčijamas), tiek antrosios instancijos teismo (kuris yra prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas ir jam draudžiama atlikti kontrolę dėl šio pažeidimo arba jo įgaliojimai atlikti tokią kontrolę yra atšaukti pagal nacionalinę teisę) gali būti prašoma priimti sprendimą dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teisės taikymu ar aiškinimu. Taigi jie turi atitikti veiksmingos teisminės apsaugos reikalavimus.

30. Antra, apygardos prokuroras teigia, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl valstybės narės teismų sistemos organizavimo taisyklių, kurios, kaip ir visi klausimai, susiję su valstybės institucijų organizavimu bei veikimu, priklauso išimtinei valstybės kompetencijai.

[8] Per posėdį Lenkijos vyriausybė atsiėmė savo rašytines pastabas, įskaitant nepriimtinumu grindžiamą prieštaravimą, ir pateikė visiškai naujas pastabas. Ji iš esmės teigė, kad: i) pagal nepriklausomo ir nešališko teismo, įsteigto pagal įstatymą, reikalavimą bylos negali nagrinėti naujas teisėjas, kuris buvo paskirtas teisėju pranešėju akivaizdžiai pažeidžiant nacionalines bylų skyrimo taisykles; ir ii) pagal Sąjungos teisę reikalaujama, kad antrosios instancijos teismas netaikytų nacionalinių nuostatų, pagal kurias jam draudžiama nagrinėti, ar pirmojoje instancijoje buvo laikomasi minėto reikalavimo.

[9] 2020 m. kovo 26 d. Sprendimas *Miasto Łowicz ir Prokurator Generalny* (C-558/18 ir C-563/18, EU:C:2020:234, 33 ir 34 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija; toliau – Sprendimas *Miasto Łowicz*).

31. Šį argumentą galima atmesti remiantis suformuota jurisprudencija. Pažymėtina, kad „nors valstybių narių teisingumo sistemos organizavimas iš tiesų priklauso jų kompetencijai, įgyvendindamos šią kompetenciją valstybės narės privalo laikytis iš Sąjungos teisės joms kylančių įpareigojimų“ [10], visų pirma įpareigojimų, kylančių iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos [11].

32. Trečia, apygardos prokuroras teigia, kad pagal Chartijos 51 straipsnį jos 47 straipsnis, dėl kurio pateikti prejudiciniai klausimai, netaikytinas, nes pagrindinė byla nesusijusi su Sąjungos teise. Lenkijos Respublikos atveju šį netaikymą patvirtina Protokolas (Nr. 30) dėl Chartijos taikymo Lenkijai ir Jungtinei Karalystei.

33. Teisingumo Teismas yra išaiškinęs, kuo skiriasi ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Chartijos 47 straipsnio taikymo sritis: „nors Chartijos 47 straipsniu prisidedama prie to, kad būtų paisoma kiekvieno subjekto, kuris *konkrečiu atveju* remiasi iš Sąjungos teisės kylančia teise, teisės į veiksmingą teisminę apsaugą, ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa siekiama užtikrinti, kad *kiekvienos valstybės narės nustatyta teisių gynimo priemonių sistema* garantuotų veiksmingą teisminę apsaugą Sąjungos teisei priklausančiose srityse“ [12].

34. Mano nuomone, iš tiesų neatrodo, kad pats ginčas pagrindinėje byloje būtų susijęs su Sąjungos teisės nuostata. Grįsdama savo ieškinį atsakovei pagrindinėje byloje (bendrovei C), ieškovė (bendrovė S) rėmėsi tik nacionalinės teisės nuostata, o prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo ruožtu nepateikė jokios informacijos, kuri leistų manyti, kad ta nuostata turi kokį nors ryšį su Sąjungos teise. Taigi atrodo, kad pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį jos 47 straipsnis iš esmės netaikomas pagrindinei bylai.

35. Vis dėlto iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos [13] aiškiai matyti, kad tokiu atveju, kaip nagrinėjamasis, nepaisant to, kad Chartijos 47 straipsnis *per se* nėra taikomas pagrindinei bylai, jis išlieka svarbus aiškinant ESS 19 straipsnio 1 dalį. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas yra konstatavęs: „[k]adangi pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą visos valstybės narės įpareigojamos numatyti teisių gynimo priemones, būtinas veiksmingai teisminei gynybai, kaip tai suprantama *visų pirma pagal Chartijos 47 straipsnį*, Sąjungos teisei priklausančiose srityse užtikrinti, į šią Chartijos nuostatą *reikia tinkamai atsižvelgti aiškinant ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą*“ (išskirta mano).

36. Ketvirta, apygardos prokuroras iš esmės teigia, kad pirmasis prejudicinis klausimas nėra „realus“, nes tam, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas galėtų priimti sprendimą pagrindinėje byloje, nebūtina atsakyti į tą klausimą.

37. Mano nuomone, pakanka pažymėti, kad: i) prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, jog dėl aptariamo pobūdžio pažeidimų kyla pavojus, kad bus suabejota pirmosios instancijos teismo nepriklausomumo prezumpcija; ir ii) prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pagal nacionalinės teisės nuostatą [14] negali už šiuos pažeidimus taikyti sankcijų. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar tos nuostatos negalima taikyti pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą.

[10] 2024 m. balandžio 18 d. Sprendimas *OT ir kt. (Teismo panaikinimas)* (C-634/22, EU:C:2024:340, 24 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[11] Sprendimas *Miasto Łowicz* 36 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija.

[12] 2021 m. balandžio 20 d. Sprendimas *Repubblika* (C-896/19, EU:C:2021:311, 52 punktas). Taip pat žr. generalinio advokato A. Rantos išvadą byloje *Krajowa Rada Sądownictwa (Leidimas teisėjui toliau eiti pareigas)* (C-718/21, EU:C:2023:150, 20 punktas ir 26–28 išnašos).

[13] 2022 m. vasario 22 d. Sprendimas *RS (Konstitucinio teismo sprendimų padariniai)* (C-430/21, EU:C:2022:99, 36 ir 37 punktai; toliau – Sprendimas *RS*).

[14] Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 55 straipsnio 4 dalis.

38. Pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją „nacionalinio teismo pateiktiems klausimams dėl Sąjungos teisės aiškinimo, atsižvelgiant į jo paties nurodytas faktines aplinkybes ir teisinius pagrindus, kurių tikslumo Teisingumo Teismas neprivalo tikrinti, taikoma svarbos prezumpcija“ [15].

39. Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus esu įsitikinusi, kad Teisingumo Teismas gali vertinti šioje byloje pateiktą prašymą priimti prejudicinį sprendimą kaip „reikalingą“, kad jį pateikęs teismas galėtų „priimti sprendimą“ savo nagrinėjamoje byloje [16].

40. Penkta, apygardos prokuroras iš esmės tvirtina, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, pažeisdamas Teisingumo Teismo procedūros reglamento 94 straipsnio a punktą, nepaaiškino priežasčių, dėl kurių pasirinko prejudiciniuose klausimuose nurodyti įvairias Sąjungos teisės nuostatas.

41. Dėl ESS 2 straipsnio ir 6 straipsnio 1 bei 3 dalių pažymėtina, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nenurodo priežasčių, dėl kurių prašo Teisingumo Teismo išaiškinti tas konkrečias nuostatas. Vis dėlto manau, kad iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvuojamosios dalies matyti, jog prejudiciniai klausimai iš esmės susiję su veiksmingos teisminės apsaugos pagal įstatymą įsteigtame nepriklausomame ir nešališkame teisme reikalavimų aiškinimu pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą. Kiek tai susiję su ESS 2 straipsniu, ESS 19 straipsnyje detalizuota pirmajame įtvirtinta teisinės valstybės vertybė [17]. Esant šioms aplinkybėms, atsakant į pateiktus klausimus vertinimas turi būti atliekamas atsižvelgiant į ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, siejamą su ESS 2 straipsniu, tinkamai atsižvelgiant į Chartijos 47 straipsnį [18].

B. Ginčo esmė

1. Pirminės pastabos

42. Prieš pradedant nagrinėti prejudicinius klausimus pirmiausia reikia atsakyti į kelis bendrovės C ir apygardos prokuroro pateiktus prieštaravimus.

43. Pirma, bendrovė C ir apygardos prokuroras ginčija nacionalinės teisės pateikimą nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, nes mano, kad jos nuostatos nurodytos tik iš dalies ir šališkai. Apygardos prokuroras taip pat tvirtina, kad nacionalinėje teisėje nėra nuostatų, susijusių su bylų skyrimu ir teismo sudėties keitimu, „akivaizdaus pažeidimo“ sąvokos, kurią vartoja prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, priešpriešinantis šią sąvoką su sąvoka „vien nukrypimas“ (toks, kuris yra atsitiktinis, nesąmoningas, netyčinis arba klaidingas).

44. Mano nuomone, pakanka priminti suformuotą jurisprudenciją, pagal kurią „tik prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi kompetenciją nustatyti ir vertinti nagrinėjamos bylos faktines aplinkybes bei aiškinti ir taikyti nacionalinę teisę“ [19].

[15] Sprendimo *Miasto Łowicz* 43 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija.

[16] Ten pat, 45 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija.

[17] Žr. Sprendimo *RS* 39 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją.

[18] Žr. 2022 m. kovo 29 d. Sprendimą *Getin Noble Bank* (C-132/20, EU:C:2022:235, 77–79 punktai).

[19] 2016 m. birželio 8 d. Sprendimas *Hünnebeck* (C-479/14, EU:C:2016:412, 36 punktas). Taip pat žr. 2018 m. gruodžio 6 d. Sprendimą *Preindl* (C-675/17, EU:C:2018:990, 24 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

45. Taigi Teisingumo Teismas turėtų remtis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo vertinimu, pagal kurį bylos paskyrimas kitam pirmosios instancijos teismo teisėjui pranešėjui iš esmės galėtų lemti pirmosios instancijos teismo sprendimo panaikinimą dėl akivaizdaus šio proceso pažeidimo ir (arba) neteisėtumo, o Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 55 straipsnio 4 dalis yra tokio galimo panaikinimo kliūtis.

46. Antra, bendrovė C ir apygardos prokuroras iš esmės teigia, kad nuostatos dėl bylų skyrimo ir teismo sudėties pakeitimo yra tik administracinio ir techninio pobūdžio taisyklės, kurių esminis tikslas – užtikrinti teisingą darbo krūvio paskirstymą ir kurios dėl savo pobūdžio neturėtų sudaryti galimybės, būtent vykdomosios valdžios arba teisėkūros subjektams, daryti poveikį iš išorės. Vadinasi, tokios administracinio ir techninio pobūdžio taisyklės neturėtų patekti į Sąjungos teisės taikymo sritį.

47. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, jog „svarbu, kad teisėjai būtų apsaugoti nuo išorinės įtakos ar spaudimo, kurie galėtų kelti grėsmę jų nepriklausomumui. Teisėjų statusui ir teisėjų pareigoms taikomos taisyklės visų pirma turi leisti užkirsti kelią <…> ir netiesioginei įtakai, galinčiai pakreipti atitinkamų teisėjų sprendimus kuria nors linkme, ir pašalinti jų nepriklausomumo ar nešališkumo nebuvimą, kuris galėtų pakenkti pasitikėjimui, kurį demokratinėje visuomenėje ir teisinėje valstybėje teismai turi kelti teisės subjektams“ [20].

48. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo išreikštos abejonės, kad yra didelė rizika, jog nacionalinių taisyklių dėl bylų (per)skyrimo tam tikros sudėties teismams pažeidimais suinteresuoti teisėjai kartu siekia, be kita ko, sudaryti sąlygas vienam teisėjui pakeisti kitą konkrečioje byloje arba tam tikrų rūšių bylose, pakanka, kad šiuos klausimus būtų galima vertinti ne kaip vien administracinio ir techninio pobūdžio klausimus, o kaip klausimus, kurie turi būti vertinami atsižvelgiant į reikalavimus, kylančius iš Sąjungos teisės, susijusios su pagal įstatymą įsteigto nepriklausomo ir nešališko teismo užtikrinimu.

49. Trečia, bendrovė C ir apygardos prokuroras iš esmės tvirtina, kad nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią teismo procesas negalioja, jeigu teismo sudėtis prieštarauja įstatymams [21], gali būti taikoma tik pažeidimams, susijusiems su teismo sandara apskritai, bet ne su konkrečių bylas nagrinėjančių teismų sudėtimi.

50. Pirmiausia, kaip ir Teisingumo Teismo sprendime *Simpson ir HG* [22], pažymėtina, kad, „[r]emiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo [(toliau – EŽTT)] suformuota jurisprudencija, EŽTK [23] 6 straipsnio 1 dalies pirmame sakinyje įterpus žodžių junginį „įsteigtas pagal įstatymą“ buvo siekiama <…> užtikrinti, kad [būtų laikomasi] teisinės valstybės princip[o] ir [šiuo principu būtų grindžiamas] ne tik <…> paties teismo steigim[as] <…>, bet ir <…> *kiekvieną bylą nagrinėjančio teismo sudėti[s]* ir bet kur[i] kita vidaus teisės nuostata, kurios nesilaikant vieno ar kelių teisėjų dalyvavimas nagrinėjant bylą tampa neteisėtas; tokios nuostatos pirmiausia susijusios su atitinkamo teismo narių nepriklausomumu ir nešališkumu“. Taigi taisyklės, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, susijusios su bylos (per)skyrimu teisėjui pranešėjui, yra akivaizdžiai svarbios tikrinant, ar buvo užtikrinta teisė į pagal įstatymą įsteigtą nepriklausomą ir nešališką teismą.

[20] 2021 m. gegužės 18 d. Sprendimas *Asociageia „Forumul Judecătorilor din România“ ir kt.* (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 ir C-397/19, EU:C:2021:393, 197 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[21] Pavyzdžiui, Civilinio proceso kodekso 379 straipsnio 4 punktas.

[22] 2020 m. kovo 26 d. Sprendimas (Peržiūra) *Simpson / Taryba ir HG / Komisija* (C-542/18 RX-II ir C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, 73 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija; toliau – Sprendimas *Simpson ir HG* (išskirta mano)).

[23] 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašyta Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (toliau – EŽTK).

51. Taigi, kaip per posėdį nurodė Lenkijos vyriausybė, nacionalinės nuostatos dėl bylų skyrimo teisėjams ir teismo sudėties keitimo turi atitikti reikalavimą užtikrinti nepriklausomą ir nešališką teismą, kylantį iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos, juo labiau kai tokios nacionalinės nuostatos konkrečiai siejamos su nacionalinėmis nuostatomis, draudžiančiomis antrosios instancijos teismui atlikti bylų (per)skyrimo pirmojoje instancijoje tariamų pažeidimų kontrolę.

2. Abiejų klausimų bendra analizė

52. Dviem prejudiciniais klausimais (juos tikslinga nagrinėti kartu) prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės prašo Teisingumo Teismo įvertinti bylos (per)skyrimo teisėjui pranešėjui taisyklių netinkamo taikymo ir su tuo susijusių teisių gynimo priemonių nebuvimo kumuliacinį poveikį, taip pat šio kumuliacinio poveikio atitiktį Sąjungos teisei, visų pirma ESS 19 straipsnio 1 dalies antrai pastraipai, siejamai su ESS 2 straipsniu, atsižvelgiant į Chartijos 47 straipsnį.

53. Nagrinėdama prejudicinius klausimus: a) įvertinsiu, ar reikalavimas užtikrinti pagal įstatymą įsteigtą nepriklausomą ir nešališką teismą apima taisykles dėl bylų (per)skyrimo teisėjams; b) išnagrinėsiu klausimą, ar Sąjungos teisės reikalavimas, kad pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas „užtikrin[tų] veiksmingą teisminę apsaugą Sąjungos teisei priklausančiose srityse“, taikytinas šioje byloje; c) aptarsiu kriterijų, kuris turi būti taikomas nagrinėjant, ar neteisėtas bylų (per)skyrimas teisėjams gali kelti grėsmę veiksmingos teisminės apsaugos pagal įstatymą įsteigtame nepriklausomame ir nešališkame teisme reikalavimams ir ar dėl to turėtų būti panaikintas pirmosios instancijos teismo procesas; ir galiausiai d) išnagrinėsiu Teisingumo Teismo sprendimo *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)*[24] poveikį šiai bylai.

a) Reikalavimas užtikrinti pagal įstatymą įsteigtą nepriklausomą ir nešališką teismą apima bylų (per)skyrimo teisėjams taisykles

54. Pirmiausia svarbu priminti esamas tarptautines gaires ir jurisprudenciją dėl pagal įstatymą įsteigto nepriklausomo ir nešališko teismo užtikrinimo, kiek tai susiję su bylų (per)skyrimo sistemomis. Šiuo klausimu pažymėtina, kad, be kita ko, Venecijos komisija[25] ir EŽTT jau yra išnagrinėję teismo sudėties formavimo ir keitimo nacionalines taisykles.

55. Venecijos komisija 2010 m. kovo 16 d. ataskaitoje[26] nustatė tam tikrus standartus, kurių turi laikytis valstybės. Joje, be kita ko, rekomenduojama, kad bylų (per)skyrimas teisėjams būtų reglamentuotas remiantis objektyviais ir skaidriais teisės aktuose nustatytais kriterijais. Venecijos komisija taip pat pažymėjo, kad pagal įstatymą įsteigto teismo sąvoka reiškia nacionalines taisykles, kuriomis užtikrinamas ne tik viso teismo, bet ir konkretaus teisėjo nepriklausomumas ir nešališkumas[27]. Mano nuomone, tas reikalavimas neišvengiamai apima ne tik pačias tokias taisykles, bet ir jų taikymą, kuris taip pat turi būti objektyvus bei skaidrus, t. y. ne savavališkas.

[24] 2023 m. birželio 5 d. sprendimas (C-204/21, EU:C:2023:442; toliau – Sprendimas *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas*).

[25] Venecijos komisija, oficialiai vadinama Europos Tarybos komisija „Demokratija per teisę“, yra Europos Tarybos patariamoji institucija.

[26] Teismų sistemos nepriklausomumo ataskaita. I dalis. Teisėjų nepriklausomumas, priimta Venecijos komisijos 82-ojoje plenarinėje sesijoje, Venecija, 2010 m. kovo 12–13 d., 81 punktas ir 82 punkto 16 papunktis.

[27] Ten pat, 77 ir 79 punktai.

56. Be to, iš EŽTT jurisprudencijos matyti, kad proceso šalies abejonės dėl teisėjo nepriklausomumo ir nešališkumo yra teisėtos, jeigu vidaus teisėje *nenumatyta pakankamai procesinių garantijų, kad būtų išvengta įtakos teismui* [28].

57. Tokio teisinio pagrindo nebuvo Sprendime *Miracle Europe KFT / Vengrija* išnagrinėtu atveju, kai teisėjas, kuris skirstė bylas kitiems teisėjams, turėjo didelę diskreciją. Tame sprendime [29] EŽTT padarė išvadą, jog dėl to, kad byla buvo savo nuožiūra perskirta, atitinkamas teismas nebuvo pagal įstatymą įsteigtas teismas, taigi konstatuotas EŽTK 6 straipsnio 1 dalyje numatytos teisės į teisingą bylos nagrinėjimą pažeidimas. Šiose EŽTT išvadose pažymima, kaip svarbu (per)skirti bylas teisėjams griežtai laikantis įstatymų, objektyviai ir skaidriai [30].

58. Taip pat galime remtis esama Teisingumo Teismo jurisprudencija.

59. Sprendime *Komisija / Lenkija (Teisėjų drausmės tvarka)* [31] Teisingumo Teismas, be kita ko, išdėstė nuomonę dėl nacionalinių nuostatų, pagal kurias *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) Drausmės bylų kolegijos pirmininkui suteikta *diskrecija skirti* garbės teismą, turintį teritorinę jurisdikciją nagrinėti drausmės bylą, iškeltą bendrosios kompetencijos teismo teisėjui, *nors taikomuose teisės aktuose nenurodomi kriterijai, kuriais reikia vadovautis skiriant tokį garbės teismą*.

60. Teisingumo Teismas konstatavo, kad, „nesant tokių kriterijų, tokia diskrecija galėtų būti naudojama, be kita ko, siekiant konkrečias bylas perduoti konkretiems teismams [teisėjams], vengiant paskirti juos [jas] kitiems teisėjams, arba siekiant daryti spaudimą taip paskirtiems teisėjams“ [32].

61. Manau, kad šios išvados, vertinamos atsižvelgiant į teisinės valstybės principą, tampa reikšmingos ne tik tuo atveju, kai įstatyme nenumatyta jokių bylų (per)skyrimo teisėjams kriterijų, bet ir tuo atveju, kai, nesant teisminės kontrolės, nepaisant to, kad teisės aktuose tokie kriterijai numatyti, jie visiškai netaikomi arba nėra taikomi objektyviai ir skaidriai, nes, esant tokioms situacijoms gali atsirasti panašių neigiamų pasekmių.

62. Iš to, kas išdėstyta, darytina išvada, kad pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje nustatytą pagal įstatymą įsteigto nepriklausomo ir nešališko teismo užtikrinimo reikalavimą, aiškinamą atsižvelgiant į ESS 2 straipsnyje įtvirtintą teisinės valstybės principą, tais atvejais, kai valstybė narė yra nustačiusi bylų (per)skyrimo teisėjams taisykles, šios taisyklės privalo būti veiksmingos ir taikomos objektyviai bei skaidriai.

[28] Žr. Sillen, J., „The concept of ‘internal judicial independence’ in the case law of the European Court of Human Rights“, *European Constitutional Law Review*, Nr. 15, 2019, p. 121 su daugeliu nuorodų į susijusią EŽTT jurisprudenciją.

[29] 2016 m. sausio 12 d. EŽTT sprendimas, CE:ECHR:2016:0112JUD005777413, 58 punktas (toliau – Sprendimas *Miracle Europe*).

[30] Kaip aiškinama teisinėje literatūroje, „paskyrus bylą teisėjui <…>, ji iš esmės negali būti perskirta kitam teisėjui ar teismui <…> be pastarojo sutikimo, išskyrus atvejus, kai toks perskyrimas pateisinamas remiantis geru teisingumo vykdymu“, t. y. „kai, pavyzdžiui, teisėjas ar kolegija, kuriai paskirtos bylos, reikalaujančios greitesnio nei įprastai nagrinėjimo (pavyzdžiui, šeimos bylos arba baudžiamosios bylos), susiduria su netikėtomis aplinkybėmis, galinčiomis gerokai pailginti bylos nagrinėjimo trukmę bylos šalių interesų sąskaita“. Adam, S., „Good administration of justice from an ES law perspective: striking balance between disciplinary liability and judicial independence“, leidinyje Adam, S., Derveaux, I., Grasso, I., ir Vaz Ventura, F. (red.), *The Rule of law and good administration of justice in the digital era*, Bruylant, 2024, p. 158.

[31] 2021 m. liepos 15 d. Sprendimas *Komisija / Lenkija (Teisėjų drausmės tvarka)* (C-791/19, EU:C:2021:596, 172 punktas; toliau – Sprendimas *Komisija / Lenkija (Teisėjų drausmės tvarka*).

[32] Ten pat, 173 punktas.

b) Šiai bylai taikytina ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, kurioje aiškiai reikalaujama, kad būtų užtikrinta „veiksminga teisminė apsauga Sąjungos teisei priklausančiose srityse“

63. Pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją „valstybės narės turi nustatyti teisių gynimo priemonių ir procedūrų sistemą, pagal kurią [Sąjungos teisės reglamentuojamose] srityse būtų užtikrinta veiksminga teisminė kontrolė“ [33]. Tai atspindi aiškią ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos formuluotę.

64. Nustatydamos tokią sistemą valstybės narės privalo užtikrinti veiksmingos teisminės gynybos principo, kuris yra bendrasis Sąjungos teisės principas, visišką veiksmingumą. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas yra konstatavęs, kad „ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje sukonkretinama ESS 2 straipsnyje įtvirtinta teisinės valstybės vertybė, todėl valstybės narės įpareigojamos numatyti teisių gynimo priemonių ir procedūrų sistemą, užtikrinančią, kad visose Sąjungos teisės reglamentuojamose srityse būtų paisoma teisės subjektų teisės į veiksmingą teisminę gynybą; ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje nurodytas veiksmingos teisminės gynybos principas yra bendrasis Sąjungos teisės principas, šiuo metu įtvirtintas Chartijos 47 straipsnyje“ [34].

65. Iš mano pateiktos analizės (šios išvados 54–62 punktai), paties Europos Sąjungos sutarties teksto ir Teisingumo Teismo jurisprudencijos (šios išvados 63 ir 64 punktai) matyti, kad tuo atveju, kai dėl neteisėto bylos (per)skyrimo teisėjui kyla abejonių dėl teismo nepriklausomumo ir nešališkumo, kurio reikalaujama pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, teisė į veiksmingą teisminę apsaugą ir teismo kompetencija įgyvendinti tokią teisę, siekiant atlikti tokio tariamo pažeidimo kontrolę, yra būtinos tam, kad būtų garantuotas veiksmingas reikalavimo užtikrinti pagal įstatymą įsteigtą nepriklausomą ir nešališką teismą taikymas.

66. Atrodo, kad nagrinėjamu atveju nacionalinės teisės nuostatoje [35] numatyta, jog apeliacinėje instancijoje netaikoma jokios teisminės kontrolės, kiek tai susiję su visomis bylų (per)skyrimo taisyklėms. Taigi reikia įvertinti, ar pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, aiškinamą atsižvelgiant į ESS 2 straipsnį tiek, kiek jame įtvirtintas teisinės valstybės principas, ir tinkamai atsižvelgiant į Chartijos 47 straipsnį, atspindintį teisę į veiksmingą teisių gynimo priemonę kaip bendrąjį Sąjungos teisės principą, draudžiama taikyti tokią nacionalinę nuostatą, kiek tai susiję su neteisėtu bylų (per)skyrimu, nes ji nesuderinama su ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa.

67. Atrodo, kad nustatydamas tokį draudimą nacionalinis įstatymų leidėjas kategoriškai nusprendė, jog joks pažeidimas, susijęs su bylų (per)skyrimu pirmojoje instancijoje, negali būti tikrinamas apeliacine tvarka, nors, kaip nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą teigia šį prašymą pateikęs teismas, galbūt neatmestina galimybė, kad dėl aptariamų pažeidimų gali būti iš esmės pakenkta bylą nagrinėjančio teismo nepriklausomumui ar nešališkumui. Atsižvelgiant į nacionaliniams teismams suteiktą vaidmenį Sąjungos teisės sistemoje, ypač užtikrinant teisinės valstybės principo laikymąsi, šie bet kurios instancijos teismai turi būti visada laikomi nepriklausomais ir nešališkais. Tai neišvengiamai reiškia, kad tuo atveju, kai į nacionalinį antrosios instancijos teismą kreipiamasi dėl to, kad yra pakankamai priežasčių manyti, jog kyla abejonių dėl tokio požiūrio į pirmosios instancijos teismą (iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad taip yra pagrindinėje byloje aptariamu atveju), atlikti tokią kontrolę prašanti šalis turi turėti galimybę pasinaudoti veiksminga teisių gynimo priemone.

[33] 2018 m. vasario 27 d. Sprendimas *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* (C-64/16, EU:C:2018:117, 34 punktas).

[34] Sprendimo *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* 269 ir 286 punktai.

[35] Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 55 straipsnio 4 dalis.

68. Taigi, mano nuomone, absoliutus teisių gynimo priemonių draudimas susiklosčius tokiai situacijai prieštarautų ESS 19 straipsnio 1 dalies antrai pastraipai, pagal kurią valstybės narės turi per savo nacionalinius teismus suteikti „teisių gynimo priemones, būtinas užtikrinant veiksmingą teisminę apsaugą Sąjungos teisei priklausančiose srityse“. Iš tiesų vien aplinkybė, kad į nacionalinį teismą *gali* būti kreiptasi dėl Sąjungos teisės taikymo ir aiškinimo, yra pakankamas pagrindas šiai nuostatai taikyti [36].

69. Nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nustatė, kad ne tik „akivaizdžiai pažeistos“ bylų (per)skyrimo teisėjams taisyklės, bet šią situaciją dar labiau apsunkina teisių gynimo priemonių draudimas. Šie du aspektai kartu gali sukelti teisės subjektams pagrįstų abejonių dėl pirmosios instancijos teismo atsparumo vidiniams ir išoriniams veiksniams ir jo neutralumo, kai susikerta interesai. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymėjo, kad dėl šių abejonių tos sudėties teismas gali nesukelti nepriklausomumo ir nešališkumo įspūdžio, ir tai savo ruožtu gali kelti grėsmę pasitikėjimui, kurį demokratinėje visuomenėje teismai turi kelti teisės subjektams [37].

70. Be to, toks visiškas kontrolės netaikymas bylų (per)skyrimo taisyklėms apeliacinėje instancijoje paneigtų principo, pagal kurį teisingumas turi būti ne tik vykdomas, bet ir turi matytis, kad jis vykdomas, esmę.

c) Kriterijus, pagal kurį nustatoma, kurie bylų (per)skyrimo teisėjams pažeidimai yra tokie, kad gali pakenkti veiksmingos teisminės apsaugos reikalavimams pagal įstatymą įsteigtame nepriklausomame ir nešališkame teisme

71. Iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos galima daryti išvadą, kad ne kiekvienas pažeidimas reiškia, jog antrosios instancijos teismas pripažins pirmosios instancijos teismo procesą negaliojančiu, o dėl pažeidimų, neturinčių esminių pasekmių veiksmingos teisių gynimo priemonės buvimui, gali būti netaikomas proceso pripažinimas negaliojančiu [38].

72. Iš tiesų ne bet koks pažeidimas, padarytas skiriant bylą tam tikros sudėties teismui arba ją perskiriant kitos sudėties teismui, savaime lemia ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos pažeidimą, taigi dėl jo turi būti atliekama teisminė kontrolė apeliacine tvarka.

73. Pavyzdžiui, kaip per teismo posėdį pažymėjo Komisija, neteisingas pavaduojančių teisėjų lentelės sudarymas arba vardų ir pavardžių išdėstymas joje (pavyzdžiui, ne abėcėlės tvarka, o pagal gimimo datas) iš pirmo žvilgsnio atrodytų antraeilis. Iš tiesų atrodo, kad tokie pažeidimai iš esmės negali pakenkti nacionalinės teismų sistemos veikimui ir nepriklausomumo bei nešališkumo garantijoms, kaip tai suprantama pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą. Šiuo straipsniu siekiama spręsti tik tam tikro rimtumo ir (arba) sisteminio pobūdžio problemas, kurioms nacionalinės teisės sistemoje negalėtų būti pasiūlytos tinkamos teisių gynimo priemonės [39].

[36] Žr. Prechal, S., „Article 19 TEU and national courts: A new role for the principle of effective judicial protection?“, leidinyje Bonelli, M., Eliantonio, M. ir Gentile, G. (red.), *Article 47 of the ES Charter and Effective Judicial Protection, Volume 1: The Court of Justice's Perspective*, Oxford, 2022, p. 23.

[37] Pagal analogiją žr. Sprendimo *Komisija / Lenkija (Teisėjų drausmės tvarka)* 112 punktą.

[38] Pagal analogiją žr. Sprendimo *Simpson ir HG* 75–80 punktus.

[39] Žr. generalinio advokato M. Bobek išvadą sujungtose bylose *Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim ir kt.* (C-748/19–C-754/19, EU:C:2021:403, 143 ir paskesni punktai). Taip pat žr. generalinio advokato E. Tanchev išvadas bylose *Komisija / Lenkija (Bendrosios kompetencijos teismų nepriklausomumas)* (C-192/18, EU:C:2019:529, 115 punktas) ir *Miasto Łowicz ir Prokuratur Generalny* (C-558/18 ir C-563/18, EU:C:2019:775, 125 punktas); taip pat generalinio advokato A. Rantos išvadą, kurią cituoju šios išvados 12 išnašoje.

74. Šiuo klausimu galima pažymėti, kad EŽTT jurisprudencijoje pažeidimų, kurie gali būti laikomi teisės į „pagal įstatymą įsteigtą teismą“ pažeidimais, sunkumo klausimas nagrinėjamas taikant „ribinį kriterijų“[40]. Sprendime *Miracle Europe* EŽTT kalba apie taikytinos nacionalinės teisės „akivaizdų pažeidimą“. Kaip jau pažymėta, Sąjungos teisėje teisės subjektams numatytų teisių veiksmingos teisminės apsaugos principas, į kurį daroma nuoroda ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje, taigi ir reikalavimas užtikrinti teismų nepriklausomumą ir nešališkumą, yra bendrasis Sąjungos teisės principas, kylantis iš valstybėms narėms bendrų konstitucinių tradicijų; šiuo metu jis patvirtintas Chartijos 47 straipsnyje[41]. Reikia priminti, kad Chartijos 52 straipsnio 3 dalimi siekiama užtikrinti būtiną Chartijoje įtvirtintų teisių ir atitinkamų EŽTK garantuojamų teisių darną, nepažeidžiant Sąjungos teisės ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo autonomijos. Taigi, siekiant aiškinti Chartiją, reikia atsižvelgti į atitinkamas EŽTK garantuojamas teises kaip į minimalų apsaugos lygį[42]. Toks aiškinimo nuoseklumas yra labai svarbus siekiant suprasti, kas yra veiksmingos teisminės apsaugos pagal įstatymus įsteigtame nepriklausomame ir nešališkame teisme reikalavimų pažeidimas.

75. Taigi, mano nuomone, turi būti taikomi griežti kriterijai ir tik esant įtarimams dėl taikytinų nacionalinių nuostatų dėl bylų (per)skyrimo teisėjams akivaizdžių pažeidimų turėtų būti galima pasinaudoti teise į teisminę kontrolę apeliaciniame procese pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, aiškinamą atsižvelgiant į ESS 2 straipsnį ir Chartijos 47 straipsnį, nes tik tokie pažeidimai gali sukelti abejonių dėl valstybės narės teismo nepriklausomumo ir nešališkumo.

76. Sprendimą dėl tokių įtarimų turi priimti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į toliau nurodytas aplinkybes. Mano nuomone, iš Sprendimo *Simpson ir HG* galima daryti išvadą, kad tuo atveju, kai pažeidimas yra esminio pobūdžio ir sunkumo, jis sudaro įspūdį, kad kitos institucijos piktnaudžiavo savo diskrecija, pažeisdamos visą aptariamo proceso rezultatą ir taip sukeldamos šalims ir teisės subjektams pagrįstų abejonių dėl teisėjo pranešėjo arba teismo nepriklausomumo.

77. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti pažeidimo pobūdį ir sunkumą, taip pat tai, ar bylos (per)skyrimas pirmosios instancijos teismo teisėjui atitiko taikytiną nacionalinę teisę ir reikalavimą užtikrinti veiksmingą teisminę apsaugą pagal įstatymą įsteigtame nepriklausomame ir nešališkame teisme pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, siejamą su ESS 2 straipsniu, tinkamai atsižvelgiant į Chartijos 47 straipsnį. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi atlikti vertinimą atsižvelgdamas į visas reikšmingas aplinkybes. Jis turi patikrinti ne tik teismo sudėties pakeitimo atitiktį *nacionalinei teisei*, bet ir, be kita ko, išnagrinėti *aplinkybes*, kurioms esant šis pakeitimas įvyko, taip pat tai, ar šis pakeitimas buvo grindžiamas savavališkais motyvais.

78. Atlikdamas tokį vertinimą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas neturėtų pamiršti, kad, kaip matyti iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos, „[i]š ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos kylantis teismų nepriklausomumo reikalavimas apima du aspektus. <…> pirm[asis] [–] išorin[is] <…> [ir] [a]ntrasis, *vidinis*, aspektas susijęs su nešališkumo sąvoka ir pagal jį reikalaujama vienodai atsiriboti nuo bylos šalių ir jų atitinkamų interesų, susijusių su

[40] Žr. 2020 m. gruodžio 1 d. Sprendimą *Guðmundur Andri Ástráðsson / Islandija*, CE:ECHR:2020:1201JUD002637418, 235–290 punktai.

[41] Sprendimo *Komisija / Lenkija (Teisėjų drausmės tvarka)* 52 punktas.

[42] 2020 m. spalio 6 d. Sprendimas *La Quadrature du Net ir kt.* (C-511/18, C-512/18 ir C-520/18, EU:C:2020:791, 124 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

nagrinėjamos bylos dalyku. Pagal pastarąjį aspektą *reikalaujama objektyvumo ir kad nebūtų jokio suinteresuotumo bylos baigtimi, išskyrus siekį, kad ginčas būtų išspręstas griežtai laikantis teisės normų*“ [43].

79. Mano nuomone, šie du aspektai – išorinis ir vidinis – sudaro kriterijus, pagal kurios turi būti nustatoma, ar konkreti situacija, kuriai susiklosčius byla buvo (per)skirta pirmosios instancijos teismo teisėjui pranešėjui, yra tokio pobūdžio ir tokio sunkumo, kad kyla realus pavojus, jog: a) *kiti asmenys ar administracinės institucijos pačioje teismų sistemoje* gali nepagrįstai pasinaudoti diskrecija, pažeisdami *viso bylų (per)skyrimo teisėjams rezultatą*; ir b) tokio (per)skyrimo rezultatas galėtų kelti abejonių dėl objektyvumo ir „suinteresuotumo bylos baigtimi“ nebuvimo ir taip sukelti teisės subjektams pagrįstų abejonių dėl atitinkamo (-ų) teisėjo (-ų) nepriklausomumo ir nešališkumo.

80. Darytina išvada, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į visas reikšmingas aplinkybes, turi nuspręsti, ar nacionalinių taisyklių dėl bylų (per)skyrimo teisėjams neteisėtas taikymas pagrindinėje byloje pažeidžia reikalavimą užtikrinti pagal įstatymą įsteigtą nepriklausomą ir nešališką teismą ir dėl to, siekiant užtikrinti veiksmingą teisminę apsaugą Sąjungos teisei priklausančiose srityse, reikia pripažinti pirmosios instancijos teismo procesą negaliojančiu.

d) Teisingumo Teismo sprendimo „Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)“ poveikis

81. 2023 m. birželio 5 d. – po prašymo priimti prejudicinį sprendimą šioje byloje pateikimo – Teisingumo Teismas turėjo galimybę nuspręsti, kad Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 55 straipsnio 4 dalis (būtent ši nuostata nagrinėjama ir pagrindinėje byloje) pažeidžia ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, siejamą su Chartijos 47 straipsniu.

82. Kalbant konkrečiai, Sprendime *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* [44] Teisingumo Teismas konstatavo, kad tą pažeidimą lėmė tai, kad Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 55 straipsnio 4 dalyje nustatyti draudimai, kurie gali būti taikomi plačiau, nepaisant galimų teisės subjekto prieštaravimų, grindžiamų tuo, kad nacionalinės nuostatos, susijusios, be kita ko, su bylų skyrimu arba teisėjų kolegijų sudarymu ar sudėties keitimu, arba tokių nuostatų taikymas prieštarauja teisei į pagal įstatymą įsteigtą nepriklausomą ir nešališką teismą būdingiems Sąjungos teisės reikalavimams.

83. Taigi, remdamiesi tuo sprendimu, kuriame Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 55 straipsnio 4 dalis pripažinta nesuderinama su ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, siejama su Chartijos 47 straipsniu, Lenkijos nacionaliniai teismai turi netaikyti [45] minėtos 55 straipsnio 4 dalies, kol Lenkijos įstatymų leidėjas jos nepanaikins pagal SESV 260 straipsnio 1 dalį [46] ir lojalaus bendradarbiavimo principą (ESS 4 straipsnio 3 dalis). Kaip aiškiai matyti iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos, šis reikalavimas kyla iš Sąjungos teisės viršenybės principo, pagal kurį „reikalaujama, kad nacionalinis teismas <…> savo iniciatyva netaikyt[ų] bet kurių <…>

[43] Sprendimo *RS* 41 punktas; išskirta mano.

[44] 226 ir 227 punktai.

[45] Taip pat žr. 2023 m. liepos 13 d. Sprendimą *YP ir kt. (Teisėjo imuniteto panaikinimas ir jo nušalinimas nuo pareigų)* (C-615/20 ir C-671/20, EU:C:2023:562, 61–64 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija). Be to, žr. Sprendimo *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* 271 punktą.

[46] Per teismo posėdį paaiškėjo, kad 2024 m. kovo 7 d. ta nuostata dar nebuvo panaikinta.

tiesiogiai veikiančiai Sąjungos teisės nuostatai prieštaraujančių nacionalinės teisės nuostatų ar praktikos“ [47]. Pagal suformuotą jurisprudenciją ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa yra taip veikianti [48].

84. Iš išdėstytų argumentų matyti, kad Lenkijos teismai dabar (po to, kai buvo priimtas Sprendimas *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)*) privalo netaikyti Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 55 straipsnio 4 dalies, taigi nagrinėjamoje byloje gali taikyti Civilinio proceso kodekso 379 straipsnio 4 punktą ir (arba) bet kurią kitą taikytiną nacionalinės teisės nuostatą, kad patikrintų, ar pirmosios instancijos teisme byla buvo (per)skirta teisėjui pranešėjui teisėtai, t. y. laikantis taikytinų nacionalinių nuostatų, taip pat pagal įstatymą įsteigto nepriklausomo ir nešališko teismo reikalavimų, taip užtikrinant veiksmingą teisminę apsaugą, numatytą ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje, siejamoje su ESS 2 straipsniu ir Chartijos 47 straipsniu.

V. Išvada

85. Siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Sąd Apelacyjny w Warszawie* (Varšuvos apeliacinis teismas, Lenkija) pateiktus prejudicinius klausimus:

ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, siejama su ESS 2 straipsniu, tinkamai atsižvelgiant į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnį,

turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiama nacionalinė nuostata, kurioje numatytas absoliutus draudimas taikyti teisių gynimo priemonę dėl bylų (per)skyrimo teisėjams nacionalinių taisyklių pažeidimo, jeigu dėl tokio pažeidimo kyla realus pavojus, kad: a) kiti asmenys ar administracinės institucijos pačioje teismų sistemoje gali nepagrįstai pasinaudoti diskrecija, pažeisdami viso bylų (per)skyrimo teisėjams proceso rezultatą; ir b) tokio (per)skyrimo rezultatas gali kelti abejonių dėl objektyvumo ir suinteresuotumo bylos baigtimi nebuvimo, išskyrus siekį, kad ginčas būtų išspręstas griežtai laikantis teisės normų, ir taip sukelti teisės subjektams pagrįstų abejonių dėl atitinkamo (-ų) teisėjo (-ų) nepriklausomumo ir nešališkumo.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi netaikyti tokios nacionalinės teisės nuostatos ir taikyti Civilinio proceso kodekso 379 straipsnio 4 punktą ir (arba) bet kurią kitą taikytiną nacionalinės teisės nuostatą tam, kad atsižvelgdamas į visas reikšmingas aplinkybes išnagrinėtų, ar nacionalinių taisyklių dėl bylų (per)skyrimo teisėjams neteisėtas taikymas yra tokio pobūdžio ir sunkumo, kad pažeidžia reikalavimą užtikrinti pagal įstatymą įsteigtą nepriklausomą ir nešališką teismą bei pateisina proceso pirmojoje instancijoje pripažinimą negaliojančiu, siekiant užtikrinti veiksmingą teisminę apsaugą Sąjungos teisei priklausančiose srityse.

[47] Sprendimo *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* 228 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija.

[48] Ten pat, 78 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija.